

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINĖS ADVOKATĖS
JULIANE KOKOTT IŠVADA,
pateikta 2013 m. rugsėjo 12 d.¹

Byla C-530/11

**Europos Komisija
prieš**

Jungtinę Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystę

„Orhuso konvencija — Direktyva 2003/35/EB — Teisė kreiptis į teismą — „Pernelyg brangaus teismo proceso“ sąvoka — Perkėlimas į nacionalinę teisę“

I – Įžanga

1. Kaip žinoma, teismo procesai Jungtinėje Karalystėje nėra pigūs. Pirmiausia labai brangiai gali kainuoti proceso atstovo samdymas. Kadangi paprastai pralaimėjusi šalis privalo apmokėti laimėjusios šalies bylinėjimosi išlaidas, teismo procesas susijęs su didele finansine rizika.

2. Tačiau Orhuso konvencijoje² ir – dėl tam tikrų teismo procesų – Direktyvoje 2003/35³, kuria konvencija buvo perkelta į Europos Sąjungos teisę, reikalaujama, kad teismo procesai, kuriuose nagrinėjamos su aplinkos apsauga susijusios bylos, negali būti pernelyg brangūs. Šio reikalavimo reikšmę Teisingumo Teismas, remdamasis Anglijos teise, jau yra abstrakčiai nagrinėjęs Sprendime *Edwards*⁴. Dabar atėjo laikas konkrečiai išsiaiškinti, ar Jungtinė Karalystė tinkamai perkėlė atitinkamus reikalavimus į nacionalinę teisę.

3. Pirmiausia kalbama apie teismų diskreciją tam tikrais atvejais apriboti ieškovui tenkančią riziką pralaimėjimo atveju apmokėti atsakovo bylinėjimosi išlaidas. Taip pat reikia išsiaiškinti, ar tai, kad teismai, naudodamiesi šia kompetencija, kartu apriboja ir atsakovui (paprastai institucijai) tenkančią riziką savo ruožtu apmokėti ieškovo bylinėjimosi išlaidas, yra suderinama su Sąjungos teise. Galiausiai ginčas vyksta ir dėl to, ar atitinkamose bylose galima laikinąsias apsaugos priemones susieti su jų prašančios šalies įsipareigojimu atlyginti laikinųjų apsaugos priemonių sukeltą žalą tuo atveju, jei pralaimės pagrindinę bylą. Bet pirmiausia reikia atsakyti į įžanginį klausimą, koku mastu įmanoma direktyvą į nacionalinę teisę perkelti teismų praktikos būdu.

1 — Originalo kalba: vokiečių.

2 — Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimančioms sprendimams ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais (OL L 124, 2005, p. 4).

3 — 2003 m. gegužės 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/35/EB, nustatanti visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB dėl visuomenės dalyvavimo ir teisės kreiptis į teismus (OL L 156, p. 17; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 7 t., p. 466).

4 — 2013 m. balandžio 11 d. sprendimas (C-260/11).

II – Teisinis pagrindas

A – *Tarptautinė teisė*

4. Bylinėjimosi išlaidos aplinkosaugos bylose reglamentuojamos Orhuso konvencijoje, kurią tuometinė Europos bendrija pasirašė 1998 m. liepos 25 d. Orhuse (Danija)⁵.

5. Konvencijos 6 straipsnyje numatyta, kad, priimant sprendimus dėl tam tikros veiklos, turi būti užtikrintas visuomenės dalyvavimas.

6. Konvencijos 9 straipsnyje reglamentuojama teisė kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais. Nagrinėjamu atveju kalbama apie teismo procesą, kaip jis apibrėžiamas 2 dalyje:

„Kiekviena Šalis, vadovaudamasi savo nacionalinės teisės aktais, užtikrina, kad suinteresuotosios visuomenės nariai,

<...>

turėtų teisę kreiptis dėl priimtų sprendimo pakartotinio nagrinėjimo teisme ir (arba) kitoje nepriklausomoje ir nešališkoje įstatymų nustatyta tvarka įsteigtoje institucijoje siekiant teisiniu ir procesiniu požiūriu užginčyti bet kokio sprendimo, veiksmo ar neveikimo teisėtumą vadovaujantis [šios Konvencijos] 6 straipsnio nuostatomis <...>.“

7. 4 dalyje, be kita ko, kalbama ir apie išlaidas:

„4. Be to, ir nepažeidžiant 1 dalies nuostatų, vykdamas šio straipsnio 1, 2 ir 3 dalyse nurodytas procedūras turi būti nustatytos atitinkamos ir veiksmingos teisių gynimo priemonės, įskaitant, jei reikia, teismo įpareigojimą nepažeisti ieškovo teisių, kurios būtų teisingos, nešališkos, pasiūlytos laiku ir ne per daug brangios. <...>“

B – *Sąjungos teisė*

8. Perkeliant Orhuso konvencijos 9 straipsnio 2 dalį, reglamentuojančią teisę kreiptis į teismus, į Europos Sąjungos teisę, Direktyvos 2003/35 3 straipsnio 7 punktu į PAV direktyvą⁶ buvo įterptas 10a straipsnis, o Direktyvos 2003/35 4 straipsnio 4 punktu į TIPK direktyvą⁷ buvo įterptas 15a straipsnis. Abiejų straipsnių penktoje pastraipoje bylinėjimosi išlaidos reglamentuojamos tokia pačia formuluote:

„Bet kuri tokia procedūra turi būti teisinga, nešališka, savalaikė ir ne pernelyg brangi.“

5 — Priimta 2005 m. vasario 17 d. Tarybos sprendimu 2005/370/EB (OL L 124, p. 1).

6 — 1985 m. birželio 27 d. Tarybos direktyva 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 175, p. 40; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 248), kodifikuota 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 26, 2012, p. 1).

7 — 1996 m. rugsėjo 24 d. Tarybos direktyva 96/61/EB dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (OL L 257, p. 26; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 3 t., p. 80), kodifikuota 2008 m. sausio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/1/EB dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (OL L 24, p. 8) ir pakeista 2010 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamų teršalų (taršos integruotos prevencijos ir kontrolės) (OL L 334, p. 17).

C – Jungtinės Karalystės teisė

9. Anglijos ir Velso Civilinio proceso taisyklių (*Civil Procedure Rules*) 44.3 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad laimėjusios šalies išlaidas paprastai apmoka pralaimėjusioji šalis. Tačiau atsižvelgdamas į konkretaus atvejo aplinkybes teismas gali priimti ir kitokį sprendimą. Pirmiausia 44.3 straipsnio 6 dalyje leidžiama nuspręsti apriboti atsakomybę už kitos šalies bylinėjimosi išlaidas tam tikra suma. Panaši teisinė situacija yra Škotijoje ir Šiaurės Airijoje.

10. Civilinio proceso taisyklių 25 straipsnyje reglamentuojamos laikinosios apsaugos priemonės. Dėl šios nuostatos yra priimti vadinamieji Praktiniai nurodymai (*Practice Directions*), kurių 5.1 skirsnyje numatyta, kad bet kuri laikinoji apsaugos priemonė turi apimti ir jos prašančios šalies išpareigojimą teismui atlyginti kitai šaliai žalą, kurią atlyginti nurodys teismas. Be to, pagal 5.1A skirsnį teismas turi patikrinti, ar toks išpareigojimas taikomas ir žalai, kurią dėl laikinųjų apsaugos priemonių patiria tretieji asmenys. Tiesa, tokio išpareigojimo teismas gali ir netaikyti. Šiaurės Airijoje šiuo atžvilgiu galioja panašios taisyklės, o Škotijoje toks išpareigojimas atlyginti žalą netaikomas.

11. Po Sprendimo *Edwards*⁸ Jungtinė Karalystė papildė šias nuostatas, atsižvelgdama į Orhuso konvenciją bei Direktyvos 2003/35 3 straipsnio 7 punktą ir 4 straipsnio 4 punktą, tačiau šie pakeitimai nėra šios bylos dalykas dėl *ratione temporis* priežasčių.

III – Ikiteisminė procedūra ir prašymai

12. Gavusi skundą, Komisija 2007 m. spalio 23 d. paragino Jungtinę Karalystę pareikšti nuomonę, ar ji įvykdė išpareigojimus pagal Direktyvos 2003/35 3 straipsnio 7 punktą ir 4 straipsnio 4 punktą.

13. Nors Jungtinė Karalystė 2007 m. gruodžio 20 d. ir 2008 m. rugsėjo 5 d. pateikė atsakymus, Komisija 2010 m. kovo 22 d. nusiuntė šiai valstybei narei pagrįstą nuomonę, kurioje pareiškė, kad Jungtinė Karalystė nėra nei teisingai perkėlus į nacionalinę teisę minėtųjų nuostatų į nacionalinę teisę, nei tinkamai jas taiko. Komisija paragino Jungtinę Karalystę per du mėnesius, t. y. iki 2010 m. gegužės 22 d., imtis tinkamų priemonių pagrįstoje nuomonėje nurodytiems trūkumams pašalinti.

14. Net gavusi 2010 m. liepos 19 d. Jungtinės Karalystės atsakymą Komisija tebesilaikė savo pozicijos ir 2011 m. spalio 18 d. pateikė šį ieškinį. Ji prašo:

- 1) pripažinti, kad visiškai neperkėlus į nacionalinę teisę ir teisingai netaikiusi šios Direktyvos 2003/35 3 straipsnio 7 punkto ir 4 straipsnio 4 punkto Jungtinė Karalystė neįvykdė išpareigojimų pagal šią direktyvą;
- 2) priteisti iš Jungtinės Karalystės bylinėjimosi išlaidas.

15. Jungtinė Karalystė prašo:

- 1) pripažinti, kad Jungtinė Karalystė įvykdė išpareigojimus pagal Direktyvos 2003/35 3 straipsnio 7 punktą ir 4 straipsnio 4 punktą;
- 2) priteisti iš Komisijos bylinėjimosi išlaidas.

16. 2012 m. gegužės 4 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutartimi Danijos Karalystei ir Airijai buvo leista įstoti į bylą Jungtinės Karalystės pusėje.

⁸ — Minėtas 4 išnašoje.

17. Dalyviai pateikė pastabas raštu ir, išskyrus Daniją, žodžiu per 2013 m. liepos 11 d. surengtą teismo posėdį.

IV – Teisinis vertinimas

18. Komisija savo ieškinį grindžia Direktyvos 2003/35 3 straipsnio 7 punktu ir 4 straipsnio 4 punktu, bet nagrinėjant ieškinio pagrindus man atrodo prasmingiau kalbėti apie jais įterptas normas: PAV direktyvos 10a straipsnį ir TIPK direktyvos 15a straipsnį. Abiejų nuostatų vienodai suformuluotose penktose pastraipose numatyta, kad teismo procesai, kuriuose persvarstomi abiejose direktyvose reglamentuojami leidimai, negali būti pernelyg brangūs. Taip į Europos Sąjungos teisę perkelta Orhuso konvencijos 9 straipsnio 4 dalis, kurioje reglamentuojamas 9 straipsnio 2 dalyje numatytų procedūrų vykdymas.

19. Komisija savo ieškinyje tvirtina, kad ši norma buvo netinkamai perkelta į nacionalinę teisę visose trijose Jungtinės Karalystės teisės sistemose – Anglijoje ir Velse, įskaitant Gibraltarą, Škotijoje ir Šiaurės Airijoje (žr. toliau B skirsnį) ir kad ji netinkamai taikoma (žr. toliau C skirsnį). Tačiau pirmiausia norėčiau trumpai pristatyti nagrinėjamam atvejui svarbias tuo metu priimto Sprendimo *Edwards*⁹ mintis ir į jas atžvilgdamas išnagrinėti tam tikrus bylos dalyvių argumentus, kurie, nors ir susiję su bylinėjimosi išlaidų problema, nepadaeda išsiaiškinti atskirų ieškinio pagrindų (žr. A skirsnį).

A – Įžanginė pastaba

20. PAV direktyvos 10a straipsnio penkta pastraipa, TIPK direktyvos 15a straipsnio penkta pastraipa ir konvencijos 9 straipsnio 4 dalis pagrindžia išipareigojimą imtis *su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugos priemonių*. Jis buvo sukonkretintas Sprendime *Edwards*.

21. Šiame sprendime Teisingumo Teismas konstatavo, kad PAV direktyvos 10a straipsnyje ir TIPK direktyvos 15a straipsnyje numatytiems asmenims neturi būti užkirstas kelias pareikšti ieškinį ar tęsti teismo procesą, patenkančius į šių straipsnių taikymo sritį, dėl finansinės naštos, kuri galėtų dėl to atsirasti. Be to, būtina atsižvelgti ir į savo teisės siekiančio apginti asmens interesą, ir į bendrąjį su aplinkos apsauga susijusį interesą¹⁰.

22. Teisingumo Teismas taip pat išaiškino, jog reikalavimas, kad bylinėjimasis nebūtų pernelyg brangus, apima visas finansines išlaidas, patirtas dalyvaujant teismo procese. Taigi brangumas turi būti vertinamas visapusiškai, atsižvelgiant į visas atitinkamos šalies patirtas išlaidas¹¹. Prie šių išlaidų iš esmės priskirtinos ir procesinio atstovavimo išlaidos.

23. Galiausiai Sprendime *Edwards*, priešingai, nei tvirtina Danija, buvo išaiškinta, jog reikalavimo, kad teismo procesas nebūtų pernelyg brangus, nacionalinis teismas negali vertinti skirtingai, atsižvelgiant į tai, ar jis sprendimą priima užbaigdamas procesą pirmojoje, apeliacinėje, ar antrosios apeliacijos instancijoje¹². Tačiau šios išvados negalima interpretuoti taip, kad, vertinant išlaidų našą aukštesnėse instancijose, leidžiama ignoruoti jau patirtas išlaidas. Veikiau kiekviena instancija turi atsižvelgti į tai, kad bylinėjimosi apskritai visose instancijose išlaidos nebūtų pernelyg didelės ir neatgrasytų nuo pasiryžimo pareikšti ieškinį ar tęsti teismo procesą.

9 — Minėtas 4 išnašoje.

10 — Sprendimas *Edwards* (minėtas 4 išnašoje, 35 punktas).

11 — Sprendimas *Edwards* (minėtas 4 išnašoje, 27 ir 28 punktai).

12 — Sprendimas *Edwards* (minėtas 4 išnašoje, 45 punktas).

24. Tiesa, Danija teisingai pastebi, kad per tam tikras peržiūros procedūras profesionalaus proceso atstovo nebūtina turėti. Pavyzdžiui, taip gali būti, jei kompetentingos institucijos visus reikšmingus argumentus ir aplinkybes privalo išsiaiškinti *ex officio*. Tačiau tai, ar proceso atstovas tikrai nėra būtinas, reikia nustatyti konkrečiu atveju, atsižvelgiant į visas teises ir praktines atitinkamo proceso sąlygas ir tradicijas.

25. Nagrinėjamu atveju neginčytina, kad Jungtinės Karalystės teismuose reikia turėti atstovą advokatą ir kad tai gali labai brangiai kainuoti. Valstybė narė tai aiškina ypatingomis rungimosi principu grindžiamo *common law* teismo proceso, kuriame proceso atstovui keliami labai dideli reikalavimai, sąlygomis.

26. Kaip ir Sąjungos teismuose, Jungtinėje Karalystėje bylinėjimosi išlaidas paprastai nurodoma apmokėti pralaimėjusiai šaliai. Pralaimėję bylą, PAV direktyvos 10a straipsnyje ir TIPK direktyvos 15a straipsnyje numatyti asmenys paprastai turi apmokėti kitos šalies ir savo pačių bylinėjimosi išlaidas. Jei ieškinys patenkinamas, jų išlaidas privalo apmokėti kita šalis.

27. Nors, kaip galima būtų manyti, pagal šią sistemą šias atsirandančias išlaidas Jungtinė Karalystė laiko teisėtomis, didelių išlaidų rizika gali atgrasyti nuo PAV direktyvos 10a straipsnyje ir TIPK direktyvos 15a straipsnyje numatytų ieškinių pateikimo ar proceso tęsimo. Todėl tokios procedūros gali būti pernelyg brangios ar atgrasančios nuo pasiryžimo pareikšti ieškinį ar tęsti teismo procesą, kaip tai suprantama pagal minėtąsias nuostatas. Taigi būtina pasirūpinti pakankama su bylinėjimosi išlaidomis susijusia apsauga.

28. Jungtinė Karalystė mini įvairius mechanizmus bylinėjimosi išlaidų rizikai padengti ar bent jau sumažinti. Komisija šių mechanizmų *per se* nekritikuoja, bet pagrįstai mano, kad jų nepakanka PAV direktyvos 10a straipsniui ir TIPK direktyvos 15a straipsniui įgyvendinti.

29. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje egzistuoja galimybė prašyti teisinės pagalbos, bet ši valstybė narė neginčija, kad asociacijos ja pasinaudoti negali¹³ ir kad ji suteikiama tik tada, kai suinteresuotos šalys turi poreikį. Bet kadangi nuo atgrasančių išlaidų turi būti apsaugotos ir asociacijos su mokiais ieškovo¹⁴, šios priemonės nepakanka su bylinėjimosi išlaidomis susijusiai apsaugai užtikrinti.

30. Jungtinė Karalystė taip pat pažymi, kad su išlaidomis susijusi rizika *pateikiant* administracinį ieškinį (*judicial review*) yra nedidelė. Jos teigimu, toks ieškinys priimamas tik tuomet, jei per bendrąją priimtumo įvertinimo procedūrą nustatoma, kad jis pagrįstas. Šios procedūros dalyviai esą patiria palyginti nedidelių išlaidų.

31. Ši priimtumo įvertinimo procedūra sumažina su išlaidomis susijusią riziką nedaug galimybių laimėti turinčių ieškinių atveju, nes jie atmetami anksčiau, nei sukelia tolesnių išlaidų. Tačiau Orhuso konvencijos ir jos perkėlimo į Europos Sąjungos teisę pagrindinis tikslas yra ne neperspektyvūs ieškiniai¹⁵. Bendrajam su aplinkos apsauga susijusiam interesui daug naudingiau, jei yra lengviau pareikšti ieškinius, kurie grindžiami logiškais ir suprantamais argumentais, bet kurių baigtis neaiški. Paprastai tokios bylos keliamos remiantis teisėtu interesu, susijusiu su aplinkos apsauga, bet dėl neužtikrintos baigties su išlaidomis susijusi rizika ypač didelė.

32. Galiausiai Jungtinė Karalystė dar mini galimybę apsidrausti bylinėjimosi išlaidų draudimu (vadinamasis „After the Event Insurance“). Tačiau neginčijama, kad ir ši priemonė neapima visų atvejų. Akivaizdu, kad draudimo bendrovės pirmiausia neaiškios baigties bylą, t. y. labai rizikingų bylą, atveju privalo reikalauti įmokų, kurių dydis taip pat gali būti atgrasantis.

13 — Dėl galimų tolesnių teisių, įtvirtintų Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio trečiojo pastraipoje, žr. mano 2012 m. spalio 18 d. išvadą byloje *Edwards* (C-260/11, 38 punktas) ir 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimą *DEB* (C-279/09, Rink. p. I-13849, 60 ir 61 punktai).

14 — Sprendimas *Edwards* (minėtas 4 išnašoje, 40 punktas).

15 — Žr. Sprendimą *Edwards* (minėtas 4 išnašoje, 42 punktas) ir mano išvadą šioje byloje (minėtas 13 išnašoje, 47 punktas).

33. Nors Komisija pabrėžia, kad išlaidas turi būti galima prognozuoti, nagrinėjamu atveju nebūtina nuspręsti, kokio dydžio išlaidos jau turi būti aiškos ankstyvojoje proceso stadijoje. Jungtinės Karalystės teisėje egzistuoja priemonė nustatyti maksimalią išlaidų riziką dar ankstyvojoje proceso stadijoje – tai nutartis dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugos priemonių.

34. Komisija kritikuoja konkrečius šios priemonės taikymo rezultatus ir kriterijus, tačiau nelaiko jos *per se* nepakankama. Kritikuodama tai, kad išlaidų dydis yra neaiškus, ji tvirtina, kad su bylinėjimosi išlaidomis susijusi apsauga Jungtinės Karalystės teisėje yra nepakankamai aiškiai ir vienareikšmiškai reglamentuota. Šią problemą aptarsiu toliau.

B – Dėl perkėlimo į nacionalinę teisę

35. Komisija teigia, kad su bylinėjimosi išlaidomis susijusios apsaugos priemonės Jungtinėje Karalystėje nebuvo perkeltos į nacionalinės teisės aktus. Šiuo klausimu ji remiasi sprendimu, susijusiu su teisine situacija Airijoje. Šioje valstybėje narėje teismai turėjo diskreciją nepriteisti bylinėjimosi išlaidų iš šalies, kuri pralaimėjo, be to, nurodyti jos patirtas išlaidas apmokėti kitai šaliai. Kadangi tai buvo tik teismų praktika, Teisingumo Teismas nepripažino to perkėlimu į nacionalinę teisę¹⁶.

36. Jungtinė Karalystė prieštaraudama pateikia nacionalinės teismų praktikos argumentą. Ji remiasi tuo, kad pagal SESV 288 straipsnio trečią pastraipą direktyva yra privaloma kiekvienai valstybei narei, kuriai ji skirta, rezultato, kurį reikia pasiekti, atžvilgiu, bet nacionalinės valdžios institucijos pasirenka jos įgyvendinimo formą ir būdus¹⁷.

37. Teisingumo Teismas iš tiesų yra konstatavęs, kad Sąjungos normų perkėlimas į nacionalinę teisę nebūtinai reikalauja formaliai ir pažodžiui pakartoti jų nuostatas aiškioje ir specifinėje nuostatoje. Tam gali pakakti bendro teisinio konteksto, jeigu jis realiai užtikrina pakankamai aiškų ir tikslų bei visišką direktyvos taikymą¹⁸.

38. Kol kas dar nėra nuspręsta, ar privalomi teisiniai precedentai, t. y. teismų sprendimai, būdingi Jungtinėje Karalystėje galiojančiai *common law* sistemai, yra pakankama priemonė direktyvai perkelti į nacionalinę teisę. Tačiau Teisingumo Teismas yra pripažinęs, kad, vertinant perkėlimą į nacionalinę teisę, nacionalinių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų apimtį reikia vertinti atsižvelgiant į nacionalinių teismų taikomą jų aiškinimą¹⁹.

39. Tačiau direktyva negali būti laikoma perkelta į nacionalinę teisę tinkamai, jei teismai turi galimybę jos laikytis ir galbūt tai daro. Juk pagal nusistovėjusią teismo praktiką diskrecijos, kuri turi būti įgyvendinama laikantis direktyvos reikalavimų, nepakanka, siekiant padaryti išvadą, kad direktyvos nuostatos yra įgyvendintos, nes tokia praktika bet kuriuo metu gali būti pakeista²⁰. Kaip tik tai Komisija minėtu atveju ir konstatavo: Airijos teismai turėjo diskreciją, leidžiančią užtikrinti su bylinėjimosi išlaidomis susijusią apsaugą, bet tai nebuvo jų pareiga. Nebuvo nustatyta ir kriterijų, kada su bylinėjimosi išlaidomis susijusi apsauga turi būti suteikta. Taikytini teisiniai precedentai, galėję pagrįsti tokią pareigą, kaip argumentas anuomet paminėti nebuvo.

16 — 2009 m. liepos 16 d. Sprendimas *Komisija prieš Airiją* (C-427/07, Rink. p. I-6277, 93-94 punktai).

17 — 2007 m. gruodžio 13 d. Sprendimas *Komisija prieš Airiją* (C-418/04, Rink. p. I-10947, 157 punktas) ir 2010 m. spalio 14 d. Sprendimas *Komisija prieš Austriją* (C-535/07, Rink. p. I-9483, 60 punktas).

18 — 1988 m. balandžio 27 d. Sprendimas *Komisija prieš Prancūziją* (252/85, Rink. p. 2243, 5 punktas), 2007 m. liepos 12 d. Sprendimas *Komisija prieš Austriją* (C-507/04, Rink. p. I-5939, 89 punktas) ir 2011 m. spalio 27 d. Sprendimas *Komisija prieš Lenkiją* (C-311/10, 40 punktas).

19 — 1992 m. gruodžio 16 d. Sprendimas *Katsikas ir kt.* (C-132/91, C-138/91 ir C-139/91, Rink. p. I-6577, 39 punktas), 1994 m. birželio 8 d. Sprendimas *Komisija prieš Jungtinę Karalystę* (C-382/92, Rink. p. I-2435, 36 punktas), 2003 m. gruodžio 9 d. Sprendimas *Komisija prieš Italiją* (C-129/00, Rink. p. I-14637, 30 punktas) ir Sprendimas *Komisija prieš Airiją* (minėtas 17 išnašoje, 166 punktas).

20 — Mano 2009 m. sausio 15 d. išvada byloje *Komisija prieš Airiją* (C-427/07, Rink. p. I-6277, 99 punktas).

40. Todėl lemiamą reikšmę turi tai, ar taikytini nacionalinių teismų sprendimai iš tiesų pakankamai aiškiai ir tiksliai bei imperatyviai užtikrina visišką būtiną su bylinėjimosi išlaidomis susijusios apsaugos taikymą²¹. Jei šios sąlygos įvykdytos, teisiniai precedentai gali užtikrinti direktyvos perkėlimą į nacionalinę teisę²².

41. Šios bylos dalyviai nurodo įvairius nacionalinių teismų sprendimus. Komisija tvirtina, kad tai yra nepakankamas praktinis taikymas, tačiau jie, kaip matyti iš pirma pateiktų samprotavimų, yra labai svarbūs perkeliant direktyvą į nacionalinę teisę.

42. Šiuo atžvilgiu pirmiausia reikia išnagrinėti tai, kad teismai turi diskreciją priimti nutartį dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugos priemonių (žr. 1 dalį), paskui galimą išlaidų apribojimą, kurio ieškovas gali pareikalauti sėkmės atveju (žr. 2 dalį), ir galiausiai laikinąsias apsaugos priemones (žr. 3 dalį).

1. Dėl diskrecijos priimti nutartį dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugos priemonių

43. Su bylinėjimosi išlaidomis susijusios apsaugos institutą išplėtojo Anglijos ir Velso *Court of Appeal* (Apeliacinis Teismas) Sprendime *Corner House*²³. Škotijos ir Šiaurės Airijos teismai jį perėmė. Ypatingomis aplinkybėmis nutartimi dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugos priemonių gali būti nustatyta bylinėjimosi atitinkamoje instancijoje išlaidų, kurias pralaimėjimo atveju gali būti nurodyta apmokėti ieškovui, viršutinė riba. Šis sprendimas gali būti priimtas bet kurioje proceso stadijoje, jei teismas yra įsitikinęs, kad:

- iškeltos problemos yra bendrojo viešojo intereso problemos,
- šios problemos turi būti išspręstos teisiškai viešojo intereso labui,
- ieškovas nėra privačiai suinteresuotas proceso baigtimi,
- atsižvelgiant į ieškovo ir kitų šalių lėšas bei į tikėtinas bylinėjimosi išlaidas, yra sąžininga ir teisinga priimti sprendimą dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugos priemonių ir
- kad ieškovas greičiausiai nebetęs proceso, jei sprendimas dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugos priemonių nebus priimtas.

44. Šio griežto požiūrio padarinys yra tai, kad jau pats sprendimas dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugos priemonių atima palyginti daug laiko ir pastangų, sukelia papildomų išlaidų, bet nė kiek nepadaeda spręsti su aplinkos apsauga susijusių klausimų.

45. Ši priemonė pirmiausia leidžia kompetentingiems teismams savo nuožiūra įvertinti įvairias nutarties dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugos priemonių sąlygas ir, jeigu jie konstatuoja, kad jos įvykdytos, suteikia teismams diskreciją nuspręsti, kokia būtent su bylinėjimosi išlaidomis susijusi apsauga reikalinga. Vadinas, jie gali ir nustatyti leistinos su išlaidomis susijusios rizikos dydį, ir nuspręsti, ar reikia apriboti ir kitos šalies su išlaidomis susijusią riziką, ir kiek.

21 — Žr. 2010 m. sausio 28 d. Sprendimą *Komisija prieš Airiją* (C-456/08, Rink. p. I-859, 65 punktas) ir mano išvadą šioje byloje (60 ir paskesni punktai).

22 — Žr. 2007 m. sausio 18 d. generalinio advokato P. Mengozzi išvadą byloje *Komisija prieš Jungtinę Karalystę* (C-127/05, Rink. p. I-4619, 130 ir paskesni punktai).

23 — *Court of Appeal* Sprendimas *Corner House Research (R on the application of) v Secretary of State for Trade & Industry* (2005, 1 WLR, 2600, 72 ir 74 punktai).

46. Nei teismo nuožiūra, nei diskrecija *per se* nekritikuotinos. Juk dėl didelių skirtumų tarp valstybių narių taikomų taisyklių, reglamentuojančių teisę kreiptis į teismus, įgyvendinant su bylinėjimosi išlaidomis susijusią apsaugą egzistuoja didelė diskrecija²⁴. Be to, pats Teisingumo Teismas pripažįsta, kad su bylinėjimosi išlaidomis susijusią apsaugos priemonių atžvilgiu diskrecija yra būtina²⁵. Tačiau nacionaliniai teismai privalo būti nedviprasmiškai įpareigoti naudotis savo diskrecija taip, kad per atitinkamas procedūras būtų užtikrinta pakankama su bylinėjimosi išlaidomis susijusi apsauga²⁶.

47. Jungtinės Karalystės teismų turima diskrecija priimant nutartį dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusią apsaugos priemonių šių reikalavimų neatitinka. Jos tikslas yra nustatyti, ar *išimties tvarka*²⁷ konkrečiu atveju būtų nepigu ir neteisinga vadovautis bendroju principu, ir netaikyti su bylinėjimosi išlaidomis susijusią apsaugos priemonių. Nematyti, kad nagrinėjamuose procesuose iš esmės būtų siekiama su bylinėjimosi išlaidomis susijusios apsaugos tikslų.

48. Šiuo atžvilgiu nieko nekeičia minimi sprendimai, priimti po Sprendimo *Corner House*. Veikiau 2009 m. Sprendime *Morgan* yra išaiškinta, kad egzistuojanti diskrecija priimant sprendimus dėl bylinėjimosi išlaidų gali būti nesuderinama su reikalavimu užtikrinti su bylinėjimosi išlaidomis susijusią apsaugą²⁸.

49. Taip pat iš pasibaigus pagrįstoje nuomonėje nustatytam terminui 2010 m. byloje *Garner* priimto sprendimo nematyti, kad diskrecijos tikslu būtų tapusi su bylinėjimosi išlaidomis susijusi apsauga²⁹.

50. Be to, Jungtinėje Karalystėje taikomi kriterijai nesuderinami su Teisingumo Teismo Sprendime *Edwards* padarytomis išvadomis.

51. Jungtinė Karalystė mano, kad su bylinėjimosi išlaidomis susijusios būtinios apsaugos kriterijai nėra šios bylos dalykas, tačiau tai neįtikina. Veikiau su bylinėjimosi išlaidomis susijusios apsaugos kriterijai yra Komisijos reiškiamo kaltinimo, kad įsipareigojimas užtikrinti su bylinėjimosi išlaidomis susijusią apsaugą buvo nepakankamai įgyvendintas, esmė. Todėl juos būtina aptarti.

52. Jungtinėje Karalystėje taikomų kriterijų problemos prasideda nuo to, kad atsižvelgiama į viešąjį ir privatųjį interesą, susijusį su procedūros vykdymu. Tiesa, kad Teisingumo Teismas irgi reikalauja atsižvelgti į šiuos interesus³⁰. Bet Jungtinė Karalystė pripažįsta, kad iki Sprendimo *Garner* į juos nebuvo atsižvelgiama taip, kaip reikėjo³¹. Taigi vyriausybė sutinka, kad viešajam interesui, susijusiam su tuo, kad būtina užtikrinti aplinkos apsaugos teisės aktų vykdymą PAV direktyvos 10a straipsnyje ir TIPK direktyvos 15a straipsnyje numatytų procedūrų būdu, iki šio sprendimo nebuvo skiriama pakankamai dėmesio ir į jį nepakankamai atsižvelgta. Kadangi sprendimas buvo priimtas jau pasibaigus pagrįstoje nuomonėje nustatytam terminui, Jungtinė Karalystė laiku nepašalino pažeidimo.

24 — Sprendimas *Edwards* (minėtas 4 išnašoje, 30, 37 ir 38 punktai) ir mano išvada šioje byloje (19 ir paskesni punktai, 45 ir paskesni punktai).

25 — Žr. Sprendimą *Edwards* (minėtas 4 išnašoje, pirmiausia 40 punktas) ir mano išvadą toje byloje (pirmiausia 36 punktas).

26 — Sprendimas *Edwards* (minėtas 4 išnašoje, pirmiausia 35 ir 40 punktai) ir mano išvada toje byloje (pirmiausia 24 punktas).

27 — Sprendimas *Corner House* (minėtas 23 išnašoje, 72 punktas).

28 — *Court of Appeal* Sprendimas *Morgan & Baker v Hinton Organics (Wessex) Ltd* (2009, EWCA, 107, *Civil Division*, 47 punkto ii papunktis).

29 — *Court of Appeal* Sprendimas *Garner, R (on the application of) v Elmbridge Borough Council & Ors* (2010, EWCA, Civ 1006, 50 punktas, 2010 m. liepos 29 d. sprendimas).

30 — Sprendimas *Edwards* (minėtas 4 išnašoje, 35 ir 39 punktai).

31 — Atsiliepiamas į ieškinį (70 punktas), kuriame daroma nuoroda į Sprendimą *Garner* (minėtas 29 išnašoje, 39 punktas); žr. atsiliepimo į ieškinį 44 punktą.

53. Su su bylinėjimosi išlaidomis susijusia apsauga nesuderinama ir tai, kad vien privataus suinteresuotumo proceso baigtimi egzistavimas neleidžia priimti nutarties dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugos priemonių. Tiesa, kad Teisingumo Teismas irgi reikalauja atsižvelgti į šį interesą, bet jis neturi užkirsti kelio su bylinėjimosi išlaidomis susijusioms apsaugos priemonėms. Veikiau pavieniai asmenys taip pat turi būti ginami, jei įgyvendina savo teises, kylančias iš Sąjungos teisės aktų³².

54. Nors sprendime byloje *Morgan* – atrodo, kad *obiter dictum* – teigiama, kad šį kriterijų galima taikyti lanksčiai³³, akivaizdu, kad šiuo klausimu egzistuoja didelis netikrumas.

55. Su būtina su bylinėjimosi išlaidomis susijusia apsauga nesuderinama ir tai, kad ji netaikoma, jei ieškovas neįrodo savo subjektyvaus poreikio (nemokumo). Veikiau bylinėjimosi išlaidos neturi nei viršyti subjektyvių suinteresuotojo asmens finansinių galimybių, nei objektyviai – t. y. neatsižvelgiant į jo mokumą – būti neproporcingos³⁴. Kitaip tariant: ir mokūs ieškovai neturi patirti pernelyg didelės ar atgrasančios rizikos, susijusios su išlaidomis, o ribotomis lėšomis disponuojantiems ieškovams objektyviai proporcinga rizika, susijusi su išlaidomis, jei reikia, turi būti dar labiau sumažinta.

56. Ir galiausiai Teisingumo Teismas yra atmetęs mintį, kad galima netaikyti su bylinėjimosi išlaidomis susijusios apsaugos, jei tikėtina, kad suinteresuotasis asmuo nesileis atgrasomas su išlaidomis susijusios rizikos³⁵. Tačiau, kaip matyti iš Sprendimo *Corner House*, tokia rizika yra dar viena sąlyga nutarčiai dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugos priemonių priimti.

57. Taigi Jungtinė Karalystė neįvykdė įsipareigojimų pagal Direktyvos 2003/35 3 straipsnio 7 punktą ir 4 straipsnio 4 punktą, nes kompetentingi teismai turi diskreciją suteikti su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugą, o taikomi kriterijai yra nesuderinami su minėtomis nuostatomis.

2. Dėl abiejų pusių išlaidų apribojimo

58. Komisija taip pat kritikuoja tai, kad nutartimis dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugos priemonių dažnai kartu apribojama ir kitos šalies su išlaidomis susijusi rizika. Ši problema egzistuoja visose trijose Jungtinės Karalystės teisės sistemose.

Dėl priimtinumų

59. Jungtinė Karalystė mano, kad šis ieškinio pagrindas yra nepriimtinas, nes nebuvo pateiktas per ikiteisminę procedūrą. Iš tiesų abiejų pusių išlaidų apribojimą Komisija pirmą kartą aiškiai sukritikavo tik pagrįstoje nuomonėje³⁶.

60. Jungtinės Karalystės prieštaravimas grindžiamas tuo, kad Komisijos atitinkamai valstybei narei nusiųstas oficialus pranešimas ir pagrįsta nuomonė apriboja ginčo dalyką, kuris nuo tol negali būti išplėstas. Juk galimybė šiai valstybei narei pateikti savo pastabas yra esminė garantija, o jos laikymasis – esminis procedūros, per kurią pripažįstamas valstybės narės įsipareigojimų neįvykdymas, formos reikalavimas. Todėl Komisijos pagrįsta nuomonė ir ieškinys turi būti grindžiami tais pačiais kaltinimais kaip ir ikiteisminę procedūrą pradedantis oficialus pranešimas³⁷.

32 — Sprendimas *Edwards* (minėtas 4 išnašoje, 33 punktas).

33 — Minėtas 28 išnašoje, 35 ir paskesni punktai.

34 — Sprendimas *Edwards* (minėtas 4 išnašoje, 40 punktas).

35 — Sprendimas *Edwards* (minėtas 4 išnašoje, 43 punktas).

36 — P. 12 (ieškinio priedų p. 111).

37 — 1998 m. rugsėjo 29 d. Sprendimas *Komisija prieš Vokietiją* (C-191/95, Rink. p. I-5449, 55 punktas), 2003 m. lapkričio 6 d. Sprendimas *Komisija prieš Ispaniją* (C-358/01, Rink. p. I-13145, 27 punktas) ir 2007 m. gruodžio 18 d. Sprendimas *Komisija prieš Ispaniją* (C-186/06, Rink. p. I-12093, 15 punktas).

61. Tačiau šie reikalavimai negali reikšti, kad kiekvienu atveju oficialiame pranešime nurodyti kaltinimai, pagrįstos nuomonės rezoliucinė dalis ir ieškinio reikalavimai privalo būti visiškai tokie patys, jeigu ginčo dalykas yra ne išplėstas arba pakeistas, bet paprasčiausia susiaurintas³⁸.

62. Visų pirma oficialiam pranešimui negali būti taikomi tokie griežti tikslumo reikalavimai kaip pagrįstai nuomonei, nes jame negali būti nieko daugiau kaip tik pirmoji glausta kaltinimų santrauka. Taigi Komisijai niekas nedraudžia pagrįstoje nuomonėje detalizuoti kaltinimų, kuriuos ji jau bendrai nurodė oficialiame pranešime³⁹.

63. Taip ir atsitiko šioje byloje. Komisija teisingai pažymi, kad atstovavimo išlaidos taip pat yra bylinėjimosi išlaidų, kurių dydį valstybės narės privalo apriboti, dalis⁴⁰. Taigi kritika, kad ši su išlaidomis susijusi rizika nepakankamai apribojama, įėjo į kaltinimą, kad Jungtinėje Karalystėje visa su išlaidomis susijusi rizika nepakankamai apribojama.

64. Šį vertinimą patvirtina Jungtinės Karalystės atsakymas į raginimą pareikšti nuomonę, t. y. pirmasis šios valstybės narės raštas per ikiteisminę procedūrą. Iš tikrųjų jame kaip priemonė apriboti ieškinio riziką, susijusią su išlaidomis, nurodomas susitarimas su advokatu dėl užmokesčio, kuris turi būti sumokėtas sėkmės atveju⁴¹. Taigi Komisijos pagrįstoje nuomonėje pareikštas argumentas, kad nutartys dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugos priemonių su apribota išlaidų suma, kurios ieškovas gali reikalauti sėkmės atveju, menkina šios priemonės reikšmę, yra tik kontrargumentas šiai nuomonei atremti. Taip šis punktą kartu tapo ir bylos dalykas.

65. Todėl šis argumentas yra priimtinas ir turi būti išnagrinėtas.

Dėl pagrįstumo

66. Komisija reiškia kritiką, kad nutartys dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugos priemonių formuluojamos atsižvelgiant į abi puses iš dalies ir todėl, kad ribojama ne tik ieškovo rizika pralaimėjimo atveju apmokėti kitos šalies išlaidas, bet ir kitos šalies rizika apmokėti ieškovo išlaidas tuo atveju, jei ieškinys bus patenkintas.

67. Nutartis dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugos priemonių, kurioje apribojama *tik* ieškovo atsakomybės už kitos šalies išlaidas rizika, gali gerokai prisidėti užkertant kelią pernelyg didelėms ar atgrasančioms bylinėjimosi išlaidoms. Tiesa, vien išlaidos *nuosavam* atstovui gali PAV direktyvos 10a straipsnyje ir TIPK direktyvos 15a straipsnyje numatytiems asmenims užkirsti kelią pareikšti ieškinį ar tęsti teismo procesą, patenkančius į šių straipsnių taikymo sritį.

68. Todėl kalbėdamos apie nuosavo atstovo išlaidas ir Jungtinė Karalystė, ir Airija mini galimybę proceso atstovams atsisakyti honoraro. Tačiau šis atsisakymas su išlaidomis susijusią riziką gali sumažinti tik išimtiniais atvejais, nes proceso atstovai paprastai irgi turi uždirbti. O jei procesuose, pradėtuose vadovaujantis PAV direktyvos 10a straipsniu ir TIPK direktyvos 15a straipsniu, būtų bendrai reikalaujama atstovauti ieškovui neatlygintinai, tai sunaikintų advokatų specializacijos, kuri šiose srityse būtina, ekonominį pamatą.

38 — Sprendimas *Komisija prieš Vokietiją* (minėtas 37 išnašoje, 56 punktą), Sprendimas *Komisija prieš Ispaniją* (minėtas 37 išnašoje, 28 punktą) ir 2005 m. liepos 7 d. Sprendimas *Komisija prieš Austriją* (C-147/03, Rink. p. I-5969, 24 punktą).

39 — Sprendimas *Komisija prieš Vokietiją* (minėtas 37 išnašoje, 54 punktą), Sprendimas *Komisija prieš Ispaniją* (minėtas 37 išnašoje, 29 punktą) ir 2011 m. balandžio 7 d. Sprendimas *Komisija prieš Portugaliją* (C-20/09, Rink. p. I-2637, 20 punktą).

40 — Sprendimas *Edwards* (minėtas 4 išnašoje, 27 ir 28 punktai).

41 — 2007 m. gruodžio 20 d. nuomonė (31 punktą, ieškinio priedų p. 83).

69. Galimybę gauti būtinų įplaukų atstovaujant finansiškai silpniems ieškovams, negaunantiems teisinės pagalbos, atveria išlaidų, kurias privalo apmokėti pralaimėjusioji kita šalis, dydžio sėkmės mokestis. Anglijoje, Velse ir Škotijoje, sėkmės mokestis gali būti sumokamas pagal įprastas honoraro susitarimus, kuriuose nurodoma, jog ieškovo atstovas *ad litem* gaus honorarą tik tuomet, jei pavyks laimėti ieškinį. Tiek vienoje, tiek kitoje sistemoje pralaimėjusioji kita šalis paprastai turi padengti išlaidas, kurios turėtų būti sumokėtos ir nesant tokio susitarimo. Anglijoje ir Velse iš pralaimėjusiosios kitos šalies papildomai priteisiama apmokėti papildomą sėkmės mokestį ieškovo atstovui *ad litem*, o Škotijoje šį mokestį turi sumokėti pats ieškovas. Šiaurės Airijoje tokio papildomo mokesčio nėra. Tiesa, sėkmės mokestis taip pat turi savų trūkumų, ypač jei susiejamas su priemoka prie įprasto honoraro⁴²; bet, kaip tvirtina Jungtinė Karalystė, daugeliu atvejų, patenkančių į PAV direktyvos 10a straipsnio ir TIPK direktyvos 15a straipsnio taikymo sritį, jis yra būtinas siekiant šioje teisės sistemoje užtikrinti būtiną su bylinėjimosi išlaidomis susijusią apsaugą.

70. Tačiau dėl abiejų pusių priimta nutartis dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugos priemonių riboja ir kitos šalies išlaidas tuo atveju, jei ieškinys būtų patenkinamas, kartu sumažėja ir atstovo sėkmės mokestis. Tokiu atveju, labai tikėtina, kad ieškovė turės padengti savo pačios bylinėjimosi išlaidų. Įprasto susitarimo atveju sėkmės mokesčio, kurį turi sumokėti pralaimėjusioji šalis, maksimalus dydis apribotas. Proceso atstovai arba turi pasitenkinti šiuo apriboto dydžio honoraru, arba pats ieškovas, jeigu jo ieškinys patenkinamas, turi primokėti. Šios papildomos išlaidos taip pat gali turėti atgrasomąjį poveikį. Taigi dėl abiejų pusių priimta nutartis dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugos priemonių gali kelti grėsmę šios apsaugos tikslams.

71. Tačiau vertinant dėl abiejų pusių priimtas nutartis dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugos priemonių reikia skirti privačias ir viešas bylos šalis.

72. Privačių šalių atveju abipusis išlaidų apribojimas tam tikromis aplinkybėmis gali būti pateisintas procesiniu lygiateisiškumu, kuris yra pagrindinės teisės į teisingą teismą, konvencijos 9 straipsnio 4 dalyje aiškiai vadinamos procesiniu principu, dalis⁴³. Šiuo lygiateisiškumu galima suabejoti⁴⁴, jei viena šalis iš esmės atleidžiama nuo rizikos apmokėti kitos šalies išlaidas, o kita šalis pralaimėjimo atveju, be didesnės savo išlaidų dalies, dar turi apmokėti ir visas ieškovo išlaidas. Netgi tikėtina, kad toks nelygus su išlaidomis susijusios rizikos paskirstymas gali turėti įtakos bylos vedimo strategijai. Juk iš esmės nuo su išlaidomis susijusios rizikos apsaugota šalis gali pasiduoti pagundai be jokio reikalo išplėsti ginčo dalyką tam, kad padidintų kitos šalies išlaidas, o kartu ir jos pasiryžimą sudaryti taikos sutartį.

73. Tačiau Komisija teisingai pažymi, kad nagrinėjamu atveju kalbama apie vadovaujantis PAV direktyvos 10a straipsniu ir TIPK direktyvos 15a straipsniu reiškiamus ieškinius. Šiais ieškiniiais iš esmės skundžiami administraciniai sprendimai – leidimai vykdyti projektą po poveikio aplinkai vertinimo arba integruotieji leidimai vykdyti tam tikrą pramoninę veiklą.

74. Bylinėjantis su valstybės institucija, jėgos yra nelygios nuo pat pradžios, nes ji paprastai turi kur kas daugiau išteklių nei PAV direktyvos 10a straipsnyje ir TIPK direktyvos 15a straipsnyje numatyti asmenys. Nutartis dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugos priemonių, ribojanti tik vienos pusės išlaidas, šiuo atžvilgiu yra tik pirmas žingsnis lygiateisiškumui sukurti.

42 — Dėl pernelyg didelio sėkmės mokesčio galimo neigiamo poveikio spaudos laisvei žr. 2011 m. sausio 18 d. EŽTT Sprendimą *MGN prieš Jungtinę Karalystę* (pareiškimo Nr. 39401/04, 192 ir paskesni punktai).

43 — 2007 m. birželio 26 d. Sprendimas *Ordre des barreaux francophones et germanophone ir kt.* (C-305/05, Rink. p. I-5305, 29–31 punktai).

44 — Žr. 2006 m. balandžio 6 d. EŽTT Sprendimą *Stankiewicz prieš Lenkiją* (pareiškimo Nr. 46917/99, 60 ir paskesni punktai) dėl prokuratūros atleidimo nuo teismo išlaidų.

75. Be to, tokiuose procesuose svarbiausias dalykas būna abiejų šalių suinteresuotumas laikytis teisės. Administracinė institucija, kuri pralaimi teismo procesą, nes jos sprendimas, kuris buvo apskųstas, buvo neteisėtas, bylinėjimosi išlaidų atžvilgiu nenusipelno tokios apsaugos, kokia turėtų būti užtikrinta ieškovui. Juk procesas buvo pradėtas tik dėl jos padaryto teisės pažeidimo.

76. Galiausiai pagal Orhuso konvenciją viešajam interesui, susijusiam su teisės laikymusi, tenka ypatinga reikšmė⁴⁵. Vadovaujantis šiuo interesu, bent jau pagal PAV direktyvos 10a straipsnį ir TIPK direktyvos 15a straipsnį pradėtuose procesuose draudžiamas neigiamas sėkmės mokesčio, galinčio padėti išvengti pernelyg didelių išlaidų nuosavam atstovui, poveikis.

77. Šis Orhuso konvencijos principas, beje, atremia Jungtinės Karalystės argumentą dėl kompetentingų institucijų ribotų lėšų. Tiesa, kad institucijos lėšų, panaudotų teismų procesams, nebėgali skirti tiesioginėms funkcijoms vykdyti. Tačiau konvencijoje tai toleruojama. Juk aplinkos apsaugos teisės įgyvendinimas teismo keliu ar rizika, kad bus kreiptasi į teismą, verčia institucijas elgtis ypač rūpestingai taikant šią teisę.

78. Tačiau tai nereiškia, kad administracinės institucijos apskritai neturi teisės į su bylinėjimosi išlaidomis susijusią apsaugą. Nėra jokios priežasties užkrauti joms kitos pusės atstovo sėkmės mokesčio, kuris akivaizdžiai viršija įprastus, nuo bylos baigties nepriklausančius honorarus. Todėl ir bylinėjimosi su administracine institucija atveju, siekiant procesinio lygiateisiškumo, visiškai įmanoma dėl abiejų pusių priimti „asimetrinę“ nutartį dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusių apsaugos priemonių: joje būtų ribojama abiejų šalių su išlaidomis susijusi rizika, bet paliekama erdvės tinkamo dydžio sėkmės mokesčiui.

79. Tačiau finansiškai stipresnė administracinė institucija negali pasinaudoti tuo kaip pretekstu padidinti ieškovo išlaidas, be jokio reikalo išplėsdama ginčo dalyką tiek, kad išlaidos akivaizdžiai viršytų įmanomų atlyginti išlaidų ribas⁴⁶. Koks sėkmės mokesčio dydis yra tinkamas, galima nustatyti tik atsižvelgiant į konkrečios bylos ypatumus.

80. Todėl Jungtinė Karalystė neįvykdė įsipareigojimų pagal Direktyvos 2003/35 3 straipsnio 7 punktą ir 4 straipsnio 4 punktą, nes teismai pagal šias nuostatas pradėtuose procesuose gali priimti abipuses su bylinėjimosi išlaidomis susijusias apsaugos priemones, kurios kliudo kitai šaliai pralaimėjus bylą reikalauti padengti šiose nuostatose numatytų asmenų ir asociacijų susitarimo dėl tinkamo dydžio sėkmės mokesčių.

3. Dėl laikinųjų apsaugos priemonių

81. Galiausiai Komisija kritikuoja tai, kad laikinosios apsaugos priemonės Anglijoje ir Velse, įskaitant Gibraltarą, bei Šiaurės Airijoje paprastai skiriamos tik tuomet, jeigu jų prašantis asmuo įsipareigoja atlyginti žalą, kurią šios priemonės sukelia.

82. Iš bylos medžiagos neaišku, ką šis įsipareigojimas atlyginti žalą apima. Manau, kad tai nėra žala, atsiradusi dėl neteisėtai besielgusio asmens kaltės. Tam nereikėtų jokio specialaus įsipareigojimo atlyginti žalą, nes būtų taikytina bendroji deliktinė teisė.

45 — Žr. mano išvadą byloje *Edwards* (minėta 13 išnašoje, 40 ir paskesni punktai).

46 — Apie tokią strategiją liudija bylos *R (Birch) prieš Barnsley MBC* aprašymas Komisijos dubliko 26 punkte.

83. Mano manymu, veikiau šis įsipareigojimas taikomas tuomet, kai per tolesnį procesą paaiškėja, kad reikalavimas, kurio vykdymui užtikrinti yra taikoma laikinoji apsaugos priemonė, yra nepagrįstas. Greičiausiai tokiu atveju asmuo, prašęs skirti laikinąją apsaugos priemonę, turi atlyginti žalą, kurią laikinoji apsaugos priemonė sukėlė⁴⁷. Taigi tokių procesų, kaip nagrinėjamieji, atveju egzistuoja rizika, kad teks padengti išlaidas, atsiradusias dėl vėlavimo vykdyti projektą.

84. Šalys pirmiausia nesutaria, ar šiai su išlaidomis susijusiai rizikai apskritai gali būti taikoma su bylinėjimosi išlaidomis susijusi apsauga, įtvirtinta PAV direktyvos 10a straipsnio penktoje pastraipoje ir TIPK direktyvos 15a straipsnio penktoje pastraipoje. Jų formuluotės rodo, kad tik procedūra neturi būti pernelyg brangi. Aiškinant siaurai, įsipareigojimas atlyginti žalą, sukeltą dėl paskirtos laikinosios apsaugos priemonės atsiradusio vėlavimo, bylinėjimosi išlaidoms nepriklauso.

85. Tačiau Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad atsižvelgiant į PAV direktyvos 10a straipsnyje ir TIPK direktyvos 15a straipsnyje įtvirtintos teisės pareikšti ieškinį veiksmingumo garantiją reikia, kad atitinkamos visuomenės nariai turėtų teisę pateikti prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones⁴⁸. Taip pat ir Jungtinių Tautų Europos ekonominės komisijos 2000 m. paskelbtame dokumente „Orhuso konvencija: taikymo gairės“ šalia 9 straipsnio 4 dalyje nurodytų teismų sprendimų⁴⁹, kurių atžvilgiu taikoma teisminė peržiūra, numatomos laikinosios apsaugos priemonės⁵⁰.

86. Pažymėtina, jog reikalavimas, kad bylinėjimasis nebūtų pernelyg brangus, apima visas finansines išlaidas, patirtas dalyvaujant teismo procese. Taigi brangumas turi būti vertinamas visapusiškai, atsižvelgiant į visas atitinkamos šalies patirtas išlaidas⁵¹. Be to, Teisingumo Teismas yra konstatavęs, kad PAV direktyvos 10a straipsnyje ir TIPK direktyvos 15a straipsnyje numatytiems asmenims neturi būti užkirstas kelias pareikšti ieškinį ar tęsti teismo procesą, patenkančius į šių straipsnių taikymo sritį, dėl finansinės naštos, kuri galėtų dėl to atsirasti⁵².

87. Kadangi prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones yra teisių gynimo priemonė ir kadangi bet kurie reikalavimai atlyginti žalą įeitų į bylinėjimosi išlaidas, jiems taip pat turi būti taikoma su finansinėmis išlaidomis susijusi apsauga. Antraip gali būti, kad asmenys nesinaudos šia teisių gynimo priemone, nes baiminsis, kad gali tekti atlyginti žalą.

88. Jungtinė Karalystė prieštarauja Komisijai, kad procesai, patenkantys į PAV direktyvos 10a straipsnio ir TIPK direktyvos 15a straipsnio taikymo sritį, dažniausiai ir be laikinųjų apsaugos priemonių toliau nebetęsiami. Jos teigimu, brangūs darbai dažnai neatliekami, jei yra galimybė, kad leidimas bus panaikintas.

89. Šis argumentas daro praktinę Komisijos kritikos reikšmę reliatyvią, tačiau nesumažina jos pagrįstumo tais atvejais, kai laikinosios apsaugos priemonės yra būtinos.

47 — Vokietijos civilinio proceso teisėje tokią žalą galima reikalauti atlyginti remiantis Civilinio proceso kodekso (*Zivilprozessordnung*) 945 straipsniu. Tačiau po 1980 m. rugsėjo 23 d. *Bundesgerichtshof* (Federalinis Aukščiausiasis Teismas) priimto sprendimo (VI ZR 165/78, *Neue Juristische Wochenschrift*, 1981, 349) administracinėse bylose trečiųjų asmenų patirtai žalai jis netaikomas.

48 — 2013 m. sausio 15 d. Sprendimas *Križan ir kt.* (C-416/10, 109 punktas).

49 — Konvencijos vertime vokiečių k., kuris pagal jos 22 straipsnį nėra autentiškas, neteisingai vartojamas terminas „vorläufigem Rechtsschutz“ („laikinoji apsaugos priemonė“). Autentiškose versijose anglų ir prancūzų k. atitinkamai vartojamos sąvokos „injunctive relief“ ir „redressement par injonction“.

50 — Versijos anglų k. 133 psl. ir versijos prancūzų k. 170 psl. (su abejomis versijomis galima susipažinti internete <http://www.unece.org/index.php?id=21437>). Pagal 2012 m. vasario 16 d. Teisingumo sprendimą *Solvay ir kt.* (C-182/10, 27 punktas) į taikymo gaires galima atsižvelgti, tačiau jos nėra privalomos.

51 — Sprendimas *Edwards* (minėtas 4 išnašoje, 27 ir 28 punktai).

52 — Sprendimas *Edwards* (minėtas 4 išnašoje, 35 punktas).

90. Jungtinė Karalystė taip pat tvirtina, kad per viešosios teisės procedūras teismai, naudodamiesi diskrecija, paprastai netaiko įpareigojimo atlyginti žalą. Tačiau ir šiuo atžvilgiu pažymėtina, kad paprastos galimybės naudotis diskrecija vadovaujantis pareiga taikyti su bylinėjimosi išlaidomis susijusią apsaugą nepakanka, kad PAV direktyvos 10a straipsnio penkta pastraipa ir TIPK direktyvos 15a straipsnio penkta pastraipa būtų tinkamai perkeltos į nacionalinę teisę.

91. Svaresnis yra Jungtinės Karalystės argumentas, kad pareiga atlyginti žalą suderinama su veiksmingumo principu, t. y. kad ji nei pernelyg apsunkina, nei daro neįmanoma naudotis iš Sąjungos teisės kylančiomis teisėmis.

92. Šis argumentas grindžiamas teisinga mintimi, kad valstybės narės, laikydamosi lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų, turi diskreciją įgyvendinti PAV direktyvos 10a straipsnį ir TIPK direktyvos 15a straipsnį⁵³. Taip pat su veiksmingumo principu susijęs veiksmingos teisių gynbos principas, įtvirtintas Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio pirmoje pastraipoje⁵⁴, neleidžia abejoti šia diskrecija.

93. Todėl negalima atmesti galimybės, kad valstybės narės iš principo gali numatyti pareigą atlyginti žalą laikinųjų apsaugos priemonių atveju net tuomet, kai įgyvendinamos iš Sąjungos teisės kylančios teisės. Tai ypač pasakytina apie privačių šalių bylinėjimąsi, nes tokia priemonė savaime turi poveikio priešininko teisėms.

94. Jungtinė Karalystė šiuo atžvilgiu teisingai primena, kad skundžiamo leidimo gavėjo nuosavybė turi būti apsaugota.

95. Pastebėtina, kad leidimas, kurį galima apskūsti teisme, dar nepagrindžia jokių nuosavybės teisių⁵⁵. Iš pradžių egzistuoja tik perspektyva pasinaudoti leidimu. Bet nuosavybės teisė perspektyvų negina⁵⁶, bent jau ne tuomet, kai dėl jų įgyvendinimo vyksta ginčas⁵⁷. Tiesa, teismas gali apriboti naudojimąsi teise į nuosavybę⁵⁸, pavyzdžiui, uždrausdamas naudoti žemės nuosavybę projektui vykdyti.

96. Tačiau naudojimosi teise į nuosavybę apribojimą galima pateisinti aplinkos apsauga⁵⁹. Tai pasakytina ir apie laikinasias apsaugos priemones, turinčias užtikrinti *status quo* tol, kol teismas peržiūri pagal aplinkos apsaugos teisės aktus išduotą leidimą. Nuosavybės teisių ir kitų laisvių apribojimas pirmiausia grindžiamas tuo, kad planuojamiems vykdyti darbams aplinkos apsaugos sumetimais būtinas leidimas. Bet jei reikalavimas gauti leidimą yra pagrįstas, tai iš principo yra pagrįstas ir siekis laikinosiomis apsaugos priemonėmis užkirsti kelią tam, kad per teismo atliekamą leidimo peržiūrą nebūtų iš anksto nulemtas sprendimas pagrindinėje byloje.

97. Panašūs argumentai, ko gera, lemia ir Jungtinės Karalystės minimą teismų praktiką viešosios teisės bylose dažniausiai atsisakyti įpareigojimo atlyginti žalą.

53 — Žr. Sprendimą *Križan ir kt.* (minėtas 48 išnašoje, 106 punktas).

54 — Sprendimas *DEB* (minėtas 13 išnašoje, 28 ir 29 punktai) ir 2013 m. birželio 27 d. Sprendimas *Agrokonsulting* (C-93/12, 59 ir 60 punktai).

55 — Žr. mano 2012 m. balandžio 19 d. išvadą byloje *Križan ir kt.* (C-416/10, 181 punktas).

56 — Žr. 1974 m. gegužės 14 d. Sprendimą *Nold prieš Komisiją* (4/73, Rink. p. 491, 14 punktas), 1994 m. spalio 5 d. Sprendimą *Vokietija prieš Tarybą* (C-280/93, Rink. p. I-4973, 79 ir 80 punktai) ir 1991 m. lapkričio 29 d. EŽTT Sprendimą *Pine Valley Developments Ltd ir kt. prieš Airiją* (pareiškimo Nr. 12742/87, 51 punktas).

57 — 2007 m. sausio 11 d. EŽTT Sprendimas *Anheuser-Busch Inc. prieš Portugaliją* (pareiškimo Nr. 73049/01, *Recueil des arrêts et décisions*, 2007-I, 64 ir 65 punktai).

58 — Sprendimas *Križan ir kt.* (minėtas 48 išnašoje, 112 punktas).

59 — Sprendimas *Križan ir kt.* (minėtas 48 išnašoje, 114 punktas).

98. Kalbant apie vadovaujantis PAV direktyvos 10a straipsniu ir TIPK direktyvos 15a straipsniu pradėtas bylas, šie argumentai įgyja papildomą svorį, nes šiuose straipsniuose *pirmiausia* pripažįstamas bendrasis interesas, susijęs su aplinkos apsaugos teisės aktų įgyvendinimu. Todėl ieškovai šiose bylose turi būti apsaugoti nuo pernelyg didelių ar atgrasančių išlaidų, ir ši apsauga yra svarbesnė nei veiksmingumo principo ir teisės į veiksmingą teisių gynimą apsauga⁶⁰.

99. Šia išvada neleidžia suabejoti ir Jungtinės Karalystės minimas Sprendimas *Zuckerfabrik Süderdithmarschen ir Zuckerfabrik Soest*⁶¹. Šiame sprendime Teisingumo Teismas pareikalavo garantijos tuo atveju, jei laikinosios apsaugos priemonės sukeltų Sąjungai finansinę riziką. Bet šio sprendimo negalima pritaikyti byloms, pradėtoms vadovaujantis PAV direktyvos 10a straipsniu ir TIPK direktyvos 15a straipsniu.

100. Tuo ieškiniu ieškovas veikė ne bendrojo intereso, susijusio su aplinkos apsaugos teisės aktų įgyvendinimu, labui, o siekė tik savo privataus intereso – nemokėti tuometinei Bendrijai mokėtino mokesčio. Be to, minėtąją garantiją pirmiausia buvo siekiama užtikrinti mokestinį reikalavimą, dėl kurio vyko ginčas, o ne žalą, galėjusią atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių sukulto vėlavimo. Šią žalą padengia šiais atvejais paprastai nustatomi delspinigiai.

101. Tiesa, tai nereiškia, kad negalima imtis veiksmų prieš piktnaudžiavimą laikinosiomis apsaugos priemonėmis. Bet, siekiant užkirsti kelią piktnaudžiavimui ar skiriant sankcijas už jį, nebūtina laikinųjų apsaugos priemonių susieti su išpareigojimu atlyginti žalą. Veikiau šiais atvejais pakanka atsisakyti skirti laikinąsias apsaugos priemones arba, jei vėliau paaiškėja, kad jomis buvo piktnaudžiauta, patenkinti įprastus reikalavimus atlyginti žalą.

102. Taigi Jungtinė Karalystė neįvykdė išpareigojimų pagal Direktyvos 2003/35 3 straipsnio 7 punktą ir 4 straipsnio 4 punktą, nes Anglijos ir Velso, įskaitant Gibraltarą, ir Šiaurės Airijos teismai, nagrinėdami pagal šias nuostatas iškeltas bylas, gali būtinąsias laikinąsias apsaugos priemones susieti su išpareigojimu atlyginti žalą.

C – Dėl taikymo

103. Komisija ne tik tvirtina, kad Jungtinė Karalystė neperkėlė Direktyvos 2003/35 3 straipsnio 7 punkto ir 4 straipsnio 4 punkto į nacionalinę teisę, bet ir kritikuoja tai, kaip Jungtinės Karalystės teismai taiko šias nuostatas.

104. Šio ieškinio pagrindo Komisija, tvirtindama, kad buvo pažeisti Direktyvos 2003/35 3 straipsnio 7 punktas ir 4 straipsnio 4 punktas, negali grįsti tam tikrais atskirais teismų sprendimais. Komisija nepateikia pakankamai informacijos apie atitinkamas bylas, kad būtų galima įvertinti, ar šios nuostatos iš tiesų buvo pažeistos.

105. Tačiau Komisijos teiginius būtų galima interpretuoti taip, kad pateikdama šį ieškinio pagrindą ji kritikuoja tam tikru mastu išitvirtinusių ir bendrą Jungtinės Karalystės teismų praktiką⁶². Tam ji turėtų pateikti pakankamai duomenų, įrodančių, kad egzistuoja susiformavusi ir nuolat taikoma teismų praktika⁶³.

60 — Žr. mano išvadą byloje *Edwards* (minėta 13 išnašoje, 39 ir paskesni punktai).

61 — 1991 m. vasario 21 d. Sprendimas *Zuckerfabrik Süderdithmarschen ir Zuckerfabrik Soest* (C-143/88 ir C-92/89, Rink. p. I-415, 32 punktas).

62 — Žr. 2004 m. balandžio 29 d. Sprendimą *Komisija prieš Vokietiją* (C-387/99, Rink. p. I-3751, 42 punktas), 2005 m. balandžio 26 d. Sprendimą *Komisija prieš Airiją* (C-494/01, Rink. p. I-3331, 28 punktas) ir 2009 m. kovo 5 d. Sprendimą *Komisija prieš Ispaniją* (C-88/07, Rink. p. I-1353, 54 punktas).

63 — Sprendimas *Komisija prieš Airiją* (minėtas 62 išnašoje, 47 punktas).

106. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad teiginiai, jog Direktyvos 2003/35 3 straipsnio 7 punktas ir 4 straipsnio 4 punktas į nacionalinę teisę teismų praktikos būdu perkelti netinkamai, liudija, kad Jungtinės Karalystės teismai nusistovėjusioje praktikoje minėtąsias nuostatas pažeidžia.

107. Tačiau ši išvada nepagrįsta. Minėtieji teiginiai grindžiami tuo, kad teismų praktikoje nepakankamai aiškiai ir konkrečiai užtikrinama būtina su bylinėjimosi išlaidomis susijusi apsauga. O apie nusistovėjusią praktiką būtų galima kalbėti tik tada, jei ir priimti teismų sprendimai pažeistų reikalavimą užtikrinti su bylinėjimosi išlaidomis susijusią apsaugą.

108. To Komisija neįrodė. Ji mini nemažai atskirų teismo sprendimų, bet jos argumentai pirmiausia rodo, kad šiais sprendimais dar kol kas nepakankamai įgyvendinama Direktyvos 2003/35 3 straipsnio 7 punkte ir 4 straipsnio 4 punkte numatyta su bylinėjimosi išlaidomis susijusi apsauga. Kaip jau minėta, pagrindinė problema yra teismų diskrecija sprendžiant reikšmingus klausimus ir dėl to atsirandantis netikrumas dėl su bylinėjimosi išlaidomis susijusios rizikos.

109. Minėdama įvairius sprendimus Komisija nebando įrodyti, kad egzistuoja tam tikra nusistovėjusi praktika, kuri būtų nesuderinama su tam tikrais su bylinėjimosi išlaidomis susijusios apsaugos reikalavimais.

110. Panašiausi į šiuos įrodymus yra Komisijos teiginiai, kad dviejose bylose Jungtinės Karalystės teismai ieškovams nurodė apmokėti tam tikras išlaidas⁶⁴.

111. Tačiau šių argumentų nepakanka norint įrodyti, kad Jungtinės Karalystės teismų nusistovėjusioje praktikoje Direktyvos 2003/35 3 straipsnio 7 punkte ir 4 straipsnio 4 punkte numatytiems ieškovams nurodoma apmokėti pernelyg dideles ar atgrasančias išlaidas.

112. Viena vertus, dviejų sprendimų nepakanka nusistovėjusiai praktikai įrodyti. Kita vertus, Komisija taip pat nepakankamai tiksliai aprašo šias bylas, kad būtų galima konstatuoti, ar priteistos išlaidos nėra per didelės.

113. Jei Komisija siektų pareikšti kaltinimą, kad Jungtinės Karalystės teismų nusistovėjusioje ir visuotinėje praktikoje netinkamai taikomi Direktyvos 2003/35 3 straipsnio 7 punktas ir 4 straipsnio 4 punktas, šį ieškinio pagrindą reikėtų atmesti.

114. Tačiau man atrodo, kad šis ieškinio pagrindas grindžiamas tik tvirtinimu, kad Direktyvos 2003/35 3 straipsnio 7 punktas ir 4 straipsnio 4 punktas į nacionalinę teisę teisinių precedentų būdu yra perkelti netinkamai⁶⁵. Todėl nereikia atskiرو atmetimo.

V – Dėl bylinėjimosi išlaidų

115. Pagal Procedūros reglamento 138 straipsnio 1 dalį pralaimėjusiai šaliai nurodoma padengti išlaidas, jeigu laimėjusioji šalis to reikalavo. Kadangi Komisija prašė priteisti iš Jungtinės Karalystės bylinėjimosi išlaidas, o pastaroji iš esmės bylą pralaimėjo, ji turi padengti bylinėjimosi išlaidas. Pagal Procedūros reglamento 140 straipsnio 1 dalį Airijos Respublika ir Danijos Karalystė, kaip į bylą įstojusios šalys, pačios padengia savo išlaidas.

64 — Ieškinio 122 ir 123 punktai.

65 — Žr. šios išvados 41 punktą.

VI – Išvada

116. Siūlau Teisingumo Teismui priimti tokį sprendimą:

1. Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė neįvykdė įsipareigojimų pagal 2003 m. gegužės 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/35/EB, nustatančios visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas ir iš dalies keičiančios Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB dėl visuomenės dalyvavimo ir teisės kreiptis į teismus, 3 straipsnio 7 punktą ir 4 straipsnio 4 punktą, nes:
 - kompetentingi teismai turi diskreciją suteikti su bylinėjimosi išlaidomis susijusią apsaugą neatsižvelgiant į jos tikslą, o jų taikomi kriterijai yra nesuderinami su minėtomis nuostatomis,
 - teismai pagal šias nuostatas pradėtuose procesuose gali priimti abipuses su bylinėjimosi išlaidomis susijusias apsaugos priemones, kurios kitai šaliai pralaimėjus bylą kliudo reikalauti padengti šiose nuostatose numatytų asmenų ir asociacijų susitarimo dėl tinkamo dydžio sėkmės mokestį, ir
 - Anglijos ir Velso, įskaitant Gibraltarą, ir Šiaurės Airijos teismai, nagrinėdami pagal šias nuostatas iškeltas bylas, gali būtinąsias laikinąsias apsaugos priemones susieti su įpareigojimu atlyginti žalą.
2. Nurodyti Jungtinei Karalystei padengti Europos Komisijos patirtas bylinėjimosi išlaidas. Nurodyti Danijos Karalystei ir Airijai padengti savo pačių patirtas bylinėjimosi išlaidas.